

Patrik Gajdoš, Zbraně v domácnostech měšťanů Volyně podle soupisu z roku 1551, České Budějovice 2016, bakalářská práce.

Posudek oponenta bakalářské práce

Posuzovaná práce si klade za cíl analyzovat metodou sondy svým charakterem cenný pramen přibližující zastoupení militarií v měšťanských domácnostech období raného novověku. Vhodnou volbou metodických východisek se autor rozhodl sledovat téma s využitím konceptu raně novověké vojenské revoluce ve výzbroji a výstroji a předložil cennou stratifikaci sociální a majetkové úrovně obyvatel města Volyně ve vztahu k vlastnictví typologicky rozličných kusů výzbroje a výstroje zachycené analyzovaným pramenem pocházejícím z gruntovní knihy, jehož výpovědní hodnotu doplnil ještě studiem záznamů z relevantních městských knih. Heuristický rámec práce dále alespoň okrajově doplnily edice kšaftů volyňských měšťanů (Jakub Zezula), citované edice a sekundární literatura.

Po úvodní kapitole s jasně formulovanými cíly práce autor shrnuje dosavadní bádání o měšťanské hmotné kultuře a zde zastoupených zbraních, vývoji vojenského vybavení, dopadu válečného dění na česká a moravská raně novověká města a regionální příspěvky o dějinách města Volyně. V rozporu s úvodem však nepostihuje vývoj bádání o dějinách Prácheňska, přestože se tématu monograficky věnovali kupříkladu August Sedláček či Jan Dyk (oba autoři ostatně postihli také vojenské dění v regionu ve sledovaném období, včetně militarií ve hmotné kultuře hradu Strakonice). Při výkladu regionálních souvislostí není zmíněna ani jinak využívaná práce Karla Petrána zaměřená na hospodářské dějiny. Navazující líčení raně novověké proměny válečnictví opomíjí novější práce k tématu organizace zemské hotovosti od Petra Mareše a opakuje pouze závěry syntetizujícího pokusu autorského dua Koldinská-Šedivý (s. 14-16). Rozsáhlý popis vývoje renesanční výzbroje a okrajově také vojenské taktiky zůstává závislý pouze na práci Petra Klučiny doplněné místy Petráňovými Dějinami hmotné kultury (s. 20-25), zatímco téma vybízí k recepci alespoň základní zahraniční literatury se vztahem k prostředí habsburské monarchie (Matthias Pfaffenbichler). I přesto však úvodní pasáže dostatečně připravují vlastní interpretaci tématu.

Z faktografických nedostatků je předně nutno poukázat na potřebu hlubšího proniknutí do regionálních souvislostí. Ve shrnutí historie Volyně autor opomenul, že město z pohledu správních a hospodářských dějin fungovalo také jako rozlehlý a prosperující velkostatek, který byl spolu s vlastním městem již od pohusitské doby v zástavní držbě johanitského řádu. V blízkých Strakoncích sídlící generální převorové johanitů do správy Volyně významně a pravidelně zasahovali – ve sledovaném období především v osobě Zbyňka Berky z Dubé (jak dosud nejpodrobněji popsal v syntéze majetkového zázemí johanitského řádu Miroslav Svoboda). Zmiňované „nedostatečné výpovědi pramenů“ (s. 28) tak mohl předejít důkladnější rozhled po nejen regionálně zaměřené literatuře. Kupříkladu právě od johanitské vrchnosti mohlo pocházet zadání volyňského soupisu měšťanských zbraní (tázané a nezodpovězené na s. 30-31), což by před autora ovšem stavělo heuristicky náročný úkol prozkoumání řádového archivu Českého velkopřevorství maltézských rytířů (NA Praha) či fondů Velkostatek Strakonice/Volyně (SOA Třeboň). V zodpovězení motivace vyzbrojování volyňských domácností se tak autor i v závěru práce přidržel výkladu Františka Teplého o přetrvávající strážní úloze města v přihraničí a nebezpečí pramenící z pohybu lapkovských skupin na sklonku jagellonské doby.

Jádrem práce se stal metodicky pečlivě ukotvený rozbor vyzbrojení volyňských měšťanů, zahrnující otázku prostorovosti, koncept kolektivní mentality měšťanstva, normativní rovinu osobního ozbrojení i jeho finanční kontext. Zde se autor kriticky vyrovnává s otázkou zadání a způsobu pořízení analyzovaného soupisu, vhodně zvolenou tabulkovou i textovou formou předkládá statistický přehled

úhrnem 439 kusů výstroje a zbraní v celkem 116 volyňských domácnostech. Správně upozorňuje na zajímavý relikv husitské výzbroje – tzv. „*pavézniční zbroj*“, jejíž využití ustupovalo podle dosavadních výzkumů již od počátku 16. století. Rovněž terminologická charakteristika dalších zastoupených typů zbraní a výstroje je výstižně a s využitím širšího kontextu komentována, což umožnilo její zhodnocení jako výzbroje „jagellonských pěších vojsk“. Na tomto místě si autor vhodně položil otázku, zda celkem 60 zastoupených ručnic zároveň dokládá koncept vojenské revoluce v aspektu nástupu střelných zbraní již kolem poloviny 16. století i v případě sledovaného města. Jelikož kompletní zbroj zde vlastnilo pouhých 14 osob, obyvatelé Volyně k údajným výzvám městské rady k pořizování výzbroje projevovali spíše neochotu a v soupisu byl zachycen překvapivě vysoký počet archaických dřevcových zbraní, došel Patrik Gajdoš k oprávněnému závěru, že zbraně a výstroj volyňských domácností projevovaly za nejnovějšími (evropskými) zbrojními trendy spíše opoždění, které zároveň odpovídalo organizaci a materiální úrovni vojska české zemské hotovosti.

Pátá kapitola bakalářské práce podrobně rozebírá sociální skladbu volyňských majitelů zbraní, a to i s generovým zřetelem. Vzhledem k úzké pramenné základně zde autor mohl pouze podpořit souvislost přítomnosti zbraní v domácnostech celkem 21 volyňských měšťanek s normativním nařízením sledujícím princip lokální domobrany. Podrobněji se podařilo autorovi zachytit prosopografii necelé desítky urozených osob z nižšího šlechtického stavu, které v šesti případech vlastnily kompletní zbroje. Tento rys dokládá zmíněnou společenskou výlučnost a tradiční roli předbělohorského rytířstva. V medailonech Jana Bohuchvala z Hrádku, Jana Dubského z Třebomyslic, Jindřicha Chřepického z Modlišovic či Adama mladšího Koce z Dobřeš však autor kromě primárního pramene využil pouze encyklopedických zdrojů (převážně Ottův slovník naučný a Haladův Lexikon české šlechty) a stranou pozornosti ponechal bohaté genealogické sbírky (NA Praha, všechny zmíněné rody přibližuje např. genealogická sbírka Dobřenského) i sekundární rodopisnou literaturu. Hlubší souvislosti mohly být doplněny z patřičného dílu Sedláčkovy encyklopedie o hradech, zámcích a tvrzích Království českého (díl XI., Prácheňsko), kterou ostatně autor uvádí v seznamu literatury v plném rozsahu dílů. Téma ozbrojování jihočeské nižší šlechty mohl vhodně rozšířit o kontext nejnovějších výzkumů Františka Koreše. Jako třetí sociální profil volyňských majitelů zbraní byli charakterizováni konšelé a ostatní měšťané. S využitím zápisů v městských knihách Volyně Patrik Gajdoš doložil, že zbraně a výstroj pořizovalo a uchovávalo především několik měšťanských rodin, jejichž členové se opakovaně stávali konšely.

Interpretační potenciál práce nejvíce prokazuje poslední, šestá kapitola zaměřená na souvislost sociální a majetkové stratifikace volyňských měšťanů s vlastnictvím výzbroje a výstroje. Rozborem její kvality, pořizovací ceny i možného reprezentativního účelu, kvantity a konečně společenského postavení majitelů dospěl autor patrně k nejcennějším zjištěním. Předně že několik konšelů včetně rychtáře vlastnilo v době pořízení soupisu „*pavézniční zbroj*“ podobně jako příslušníci nižších šlechtických rodů, což měšťany symbolicky přibližovalo výlučnosti urozeného stavu. Celkem 34 měšťanů včetně dvou nižších šlechticů vlastnilo oboustrannou plátovou zbroj doplněnou nejčastěji šavlí a ručnicí. Do skupiny „C“ zařadil autor dalších 37 měšťanů, kteří již disponovali pouze předním plátem zbroje, přilbicí a případně ještě nákrčníkem. K šavli měli s jedinou výjimkou buď ručnici, nebo oštěp. Poslední skupinu oplývající pouze zbraněmi bez jakéhokoli kusu zbroje tvořilo 30 měšťanů, z nichž se nikdo nestal ve sledovaném období členem městské rady. Autor tak mohl doložit klíčovou tezi, podle níž bylo vlastnictví a úroveň militarií v měšťanských domácnostech Volyně úzce spojeno s reprezentací osob zapojených do městské správy i mírou jejich společenské prestiže. V případech několika rodin (skupiny „A“) dokonce mohlo jít o snahu zdůraznit jejich „starobylost“.

Po formální stránce je nutno ocenit plynulost autorova výkladu a vysokou stylistickou úroveň textu. Pouze v určitých pasážích se neubrání přítomnosti beletrizujících obrátů (s. 7-8, 27, 30). V typologickém rozboru militarií prokázal znalost odborné terminologie, přičemž námitku by bylo možno vznést jen vůči obrátům „bojová hmotná kultura“ (s. 7) či nejednotnému kolísání slov

„výzbroj“/„zbroj“ (s. 12). Opakování slov se projevilo zcela minimálně (kupř. s. 46), avšak lexikální úroveň na několika místech ruší hovorová vazba „šlo by“ (14, 19, 23, 26, 53, 58) a ještě častěji se opakující „šlo o“. Spíše stručný poznámkový aparát plní odkazovací funkci, jediným typografickým nedostatkem je opakující se kurzíva u svazků/dílů monografií a syntéz v citacích i v seznamu literatury. V odkazech na primární pramen (gruntovní kniha Volyně a městské knihy Volyně) i v seznamu pramenů uvedl autor pouze inventární číslo, přestože inventář fondu AM Volyně v SOkA Strakonice obsahuje také čísla dotyčných knih. Tvaroslovných a syntaktických chyb je možno v textu nalézt minimum, výjimku tvoří strany 13, 26, 28 a 49. V otázce vlastních jmen se opakuje porušení predikátu vloženým přídomkem „mladší“ v případě Adama Koce z Dobrše (s. 41, 44). Výrazné nedostatky ovšem vykazuje anglický překlad anotace práce, v němž je nesprávně zvoleno perfektnum při odkazu k časově uzavřenému období 16. století, v další větě není respektován logický plurál vyplývající z několikanásobného podmětu a především závěr posledního souvětí měl být pasivizován namísto chybného zdvojení podmiňovací struktury v budoucím čase. Autorovi tímto doporučuji důkladnou revizi abstraktu nejlépe roditěm mluvčím anglického jazyka. Bezchybně byly zpracovány přílohy práce (sociální a majetková stratifikace volyňských měšťanů, ukázky pramenů a přehled erbovních znaků zastoupených nižších šlechtických rodin).

K naznačeným perspektivám dalšího bádání o zvoleném tématu je nutné dodat především zmíněný a nutný heuristický rozměr správy Volyně johanitským řádem a prohloubení kontextu regionálních dějin a genealogických souvislostí zmíněných rodů nižší šlechty.

I přes uvedené připomínky předkládá práce cenný rozbor primárního pramene a poznatky stratifikačního charakteru hodnotné pro témata regionálních i obecných dějin. Patrik Gajdoš svým textem prokázal metodickou připravenost a interpretační schopnosti, přičemž kontext bádání postihl v rámci nároků na bakalářskou práci dostatečně. Vzhledem k výše zmíněnému proto **doporučuji** autorovu práci k obhajobě a navrhuji klasifikaci stupněm **velmi dobře**.

Ve Strakonici 22. srpna 2016

Mgr. Miroslav Žitný